

DE MUNTKLAPPER

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE vzw

Driemaandelijks tijdschrift

- 27 -

juli 2000

Barbaarse imitaties

Een “echte” munt en zijn imitatie (eerste eeuw BC, Caesar en Augustus)

Valsmunterij en aanverwante praktijken zijn van alle eeuwen thuis! Ook in de Romeinse tijd werd op relatief grote schaal onofficieel geld in omloop gebracht, dat mee circuleerde in het dagdagelijkse geldverkeer. Deze imitaties van antieke courante munten worden nog vaak aangeboden op beurzen of veilingen. Men omschrijft ze meestal als “barbaarse” imitaties (soms ook als “Frankisch” of “Gallisch” naargelang de periodieke en de geografische situering).

Vanuit esthetisch oogpunt is de term “barbaars” misschien wel terecht, maar toch zijn er, naast de meestal ruwe en misvormde munten, ook heel wat prachtige exemplaren bewaard gebleven die men soms moeilijk kan onderscheiden van de echte, of die door hun lokale interpretatie een zekere charme krijgen. Verder was voor de Romeinen alles wat buiten de grenzen van het imperium lag “barbaars”, terwijl er ook binnen de grenzen van het rijk op grote schaal werd gefoeterd...

Liquiditeit en valsmunterij volgden elkaar steeds op de voet. Meestal waren de productie en de toevoer van Romeinse munten wel toereikend, maar bijna telkens wanneer er een tekort aan aangemunt geld was, doken de vervalsingen en imitaties weer op! Zo kan men duidelijk verschillende periodes onderscheiden waarin meer onofficieel geld voorkomt: de eerste eeuw BC, in het midden van de eerste eeuw AD, de eerste helft van de tweede eeuw, aan het einde van de derde eeuw (zéér veel!) en ook in de vijfde eeuw.

Verantwoordelijke uitgever : L. VERBIST, Berkelei 31, 2860 SINT-KATELIJNE-WAVER

Afgifte Kantoor Wetteren 1

Bepaalde keizers werden ook meer geïmiteerd dan andere. Bekend zijn de talloze imitaties van keizer Claudius (SPES AUGUSTA), Postumus, de “Divus Claudius”-munten van Claudius II Gothicus, munten van de Tetrici en met het FEL TEMP REPARATIO type (vanaf 346 AD). Ook munten van de dynastie van Constantijn de Grote en van Magnentius werden veel nagebootst.

Het SPES AUGUSTA type van Claudius (eerste eeuw AD) werd veel geïmiteerd

Een tekort aan kopergeld bracht natuurlijk veel ongemakken met zich mee, maar een gebrek aan zilvergeld had meer ernstige gevolgen. In de eerste eeuw voor Christus bijvoorbeeld, waren er verschillende geldcrisissen ondanks de massale toevoer van zilvergeld! Al dit geld werd immers onmiddellijk opgepot, zodat er economische en sociale problemen ontstonden (Cicero, brief aan Atticus 49 BC: “numorum caritas”).

Tijdens de Republiek probeerde men het geldtekort in te dijken door de uitvoer van al dat geld te beperken en door spaarsommen te limiteren tot aan een zeker bedrag. Later, bij het Keizerrijk, werden ook leningen toegestaan zonder interest.

Vanuit officiële instanties werd er natuurlijk niet alleen controle uitgeoefend op de muntproductie en de verspreiding ervan (toen waren er ook overvallen op geldtransporten!), maar ook op misbruiken en vervalsingen. Men kent zeker wel de “gekraste” en gemerkte denarii, of de denarius serratus van de Republiek, die ondanks dit goede voornemen toch veel werd vervalst.

Controleurs (nummularii) reisden rond en testten de echtheid van de munten, die dan weer werden gemarkeerd met een kleine instempeling als een letter, of een kleine x in de nek van het keizerlijk portret (dit laatste werd na Augustus niet meer toegepast, waarschijnlijk uit eerbied voor het keizerlijk beeld). Goede munten deed men in zakken, die werden verzegeld door ivoren plaatjes. Deze zakken noemde men “folles”, waaruit waarschijnlijk de naam is afgeleid van de munt “follis”.

Een denarius serratus (gekarteld) en een gemerkte denarius van Augustus

Ivoren staafjes waarmee men goedgekeurde munten verzegelde

Er bestaat zeer weinig informatie over de praktijken van muntarbeiders in de Romeinse muntateliers. Waarschijnlijk had men de gelegenheid om munten te vervalsen binnen de muren van het atelier zelf en regelmatig werd er wel eens het een of het ander gestolen! Zulke oneerlijkheid bleek zelfs in de vierde eeuw AD heel gewoon te zijn, zoals we kunnen lezen in de suggestie die stelde dat men de “Munt” maar op een eiland moest plaatsen, waar de arbeiders alle recht tot de buitenwereld werd ontzegd! Zo heeft men bijvoorbeeld in 1798 officiële muntstempels van keizer Augustus teruggevonden in de fontein van Diana te Nîmes, toch wel een ongewone plaats om zijn (haar) ambacht uit te oefenen!

Natuurlijk werd er ook vervalst door particuliere zondaars, die zeer bedreven waren in de vervalsingstechnieken. Men kon “geplateerde” munten maken, dit zijn munten met een koperen kern en een zilveren omhulsel. Een echte munt werd op een dunne zilveren plaat gelegd boven op een stuk lood, waarna men een perfecte impressie kon maken van de munt in het zilver. Hetzelfde werd natuurlijk ook gedaan met de keerzijde, waarna men de twee helften samensoldeerde en opvulde met een ander metaal.

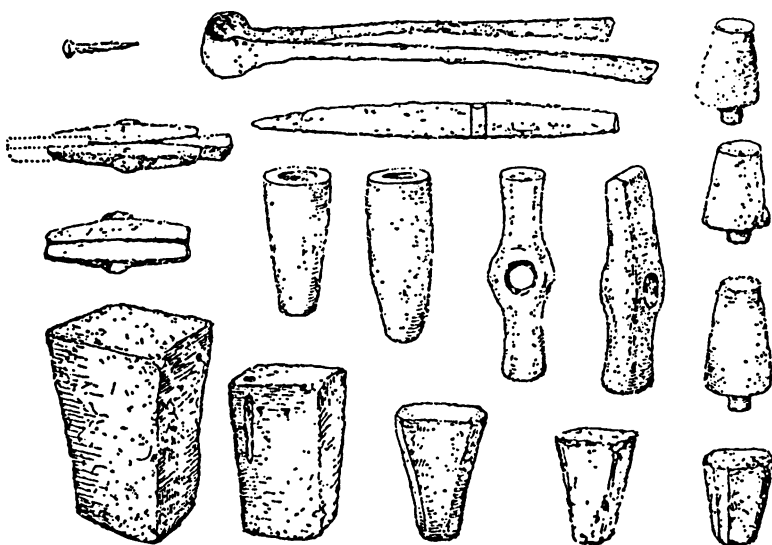
Een andere methode om tot hetzelfde resultaat te komen, gebeurde door met de echte munt een afdruk te maken in een gietvorm, waarna de gegoten munt werd ondergedompeld in een zilverbad. Dit principe werd trouwens ook toegepast in de derde en vierde eeuw bij de behandeling van antoniniani, waarschijnlijk ook bij folles en volgens sommigen ook bij centenionales. Geplateerde munten kwamen tamelijk veel voor tot voor keizer Nero, die het zilveragehalte van de denarius sterk ging verlagen. Heden zijn ze vrij zeldzaam.

Gietvormen heeft men veel teruggevonden, zo bijvoorbeeld de loden vorm van keizer Nero te Attert (Belgisch Luxemburg). Aanvankelijk werden deze toegeschreven aan

valsmunters, maar vermits een aantal van deze vormen werd opgegraven bij Romeinse legerkampen en zelfs bij het munthuis van Lyon (Lugdunum), neemt men aan dat er toch enige officiële inmenging was bij de productie, misschien wel om de barbaren te betalen?

Nog een manier om munten te fabriceren was zelf een stempel maken, met soms de meest bizarre en/of lelijke resultaten als gevolg! Denk maar aan de “koddige” gezichtjes van de tetricus-imitaties, of de kabouter Plop allures van keizer Postumus... Van het origineel voorbeeld bleef hier vaak niet veel meer over dan wat slecht gestructureerde lijntjes en onbestaande letters, of details (vooral de stralenkroon van antoniniani) werden té sterk geaccentueerd. Overslagen op bestaande munten kwamen ook bij Postumus veel voor.

In de numismatische literatuur wordt op dit soort imitaties van vooral de derde eeuw nogal eens neergekeken, terwijl de uitzondering weer de regel bevestigt door andere exemplaren die zeer mooi en artistiek kunnen zijn!

Muntgereedschap, vondst uit Romeins Gallië, St. Germain-en-Laye

Nog even opmerken dat het type met de stralenkroon ook nog in latere eeuwen werd geïmiteerd. Uit een Zwitserse muntvondst kennen we enkele voorbeelden met Tetricus op de voorzijde en een keerzijde uit het midden van de vierde eeuw! Ook in de vijfde eeuw komen deze barbaarse types veel voor. Die muntjes zijn zeer klein, men spreekt soms over “minimi” met een doorsnede van 8 mm en “minimissimi” van slechts 4 mm (handig bij de bakker...).

Enkele imitaties van Tetricus (derde eeuw)

- double sesterce, 262-263. Imitation d'époque (?). D/ B. r., dr., cuir. à d. R/ P M TR P- IIII- COS III PP Mars marchant à d., ten. une lance et un trophée. Bastien, *Postume*, 178 var. (2 exemplaires répertoriés); Elmer -; *RIC* - (cfr 114, Lyon). 16,84 g. Extrêmement Rare. Excellent état de conservation pour ce type. presque Superbe 20.000

Postume introduisit un monnayage lourd de bronze présentant au droit sa tête radiée, pour le différencier des sesterces laurés qui circulaient depuis le haut Empire. Ces bronzes radiés étaient probablement des doubles sesterces, comme sous le règne de Trajan Dèce. De nombreux sesterces du haut Empire restés en circulation furent surfrappés au nouveau type afin de leur donner la valeur fiduciaire plus élevée de ce dernier. Il existe même des sesterces laurés de Postume poinçonnés d'une couronne radiée. D'après Bastien, les émissions régulières de Cologne furent rapidement imitées dans de nombreuses officines clandestines. Malgré son très bon style, notre exemplaire semble bien être une de ces imitations. La titulature du droit est contractée et seuls deux exemplaires irréguliers présentent ce revers.

Een munt van Postumus: echt of een imitatie? (Met toelichting van het veilinghuis)

Jazeker, ook bij de Romeinen werd de “namaker” gestraft! Die straf was gelinkt aan de sociale status van de persoon en aan de intrinsieke waarde van de vervalste munt. Elke “vrijgeborene” burger die het waagde om gouden munten te vervalsen, kwam als borrelhapje voor de beesten terecht, terwijl een slaaf werd geëxecuteerd. Bij knoeien met zilver was de straf minder zwaar. Een vrijgeborene bijvoorbeeld kwam er dan van af met de schrik en verbanning.

Wat ook zeer eigenaardig is, is de afwezigheid in de Romeinse wetgeving van de strafbepaling voor mindere metalen als brons of koper. Dit kan gewoon toevallig zijn, maar kan ook te wijten zijn aan de eerste wetgeving opgesteld door Sulla, “lex Cornelia de Falsis”, in een tijd waar geen bronzen munten in omloop waren.

Een URBS ROMA munt met imitatie

Blijkbaar werden imitaties vrij algemeen aanvaard in het betalingsverkeer, vermits men ze ook zeer regelmatig aantreft in schatvondsten, waar soms tot twintig percent van de munten bestaat uit lokale barbaarse imitaties. Enkele voordelen voor de verzamelaar zijn het grote aanbod van deze goedkope muntjes en vooral ook de enorme variatie in stijlen en kenmerken. Ze worden ook regelmatig te koop aangeboden in veilingen en vormen een niet te ontkennen domein van de Romeinse numismatiek en u weet: “wie het kleine niet eert...”

BONOSUS

ca. A.D. 280

Of British decent, Bonosus was a general of Probus and, having been unsuccessful against the Germans, assumed the purple at Cologne in fear of the anger of the emperor. He was defeated by Probus after a severe struggle. Coins attributed to him are probably merely misdescribed "barbarous radiates".

3392 **Billon antoninianus.** M . C . BONOSVS VA. Rad. hd., r. R. PX . GA.
Equity stg. 1. C. 2. R.I.C. 2 . . . . .

*Keizer Bonosus: gelukkig voor hem bekend van
enkele zéér zeldzame "barbaarse" muntjes!*

Koen De Wolf